

Wind op Zee
Beknopt rapport
Natuur & Milieu

Amsterdam, 24 mei 2017

Projectnummer: Z8343

Rebecca van der Grient MSc.

drs. Bram van der Lelij

Het auteursrecht op dit rapport ligt bij de opdrachtgever. Voor het vermelden van de naam Motivaction in publicaties op basis van deze rapportage - anders dan integrale publicatie - is echter schriftelijke toestemming vereist van Motivaction International B.V.

Beknopt rapport

In opdracht van Natuur & Milieu, heeft Motivaction International B.V. een onderzoek uitgevoerd naar de houding van Nederlanders ten aanzien van duurzame energie en specifiek windenergie. Het onderzoek is uitgevoerd tijdens de eerste onderhandelingen voor een nieuw kabinet (door VVD, CDA, D66 en GroenLinks). Voor het onderzoek zijn in totaal 1.282 respondenten tussen 18 en 75 jaar bevroegd. De resultaten zijn representatief voor de Nederlandse bevolking. In dit rapport worden de belangrijkste resultaten beschreven.

Samenvatting

Groot draagvlak bij Nederlanders voor meer duurzame energie

Een ruime meerderheid van de Nederlandse bevolking (71%) is er voorstander van dat we meer gebruik gaan maken van duurzame energie om in onze energiebehoefte te voorzien in Nederland. Slechts 4% is hier een tegenstander van. Met name voor het gebruik van energie uit zon en wind bestaat veel steun, voor gas en met name kolen zeer weinig. Er bestaat dan ook voor veel steun voor het (blijven) investeren in duurzame energie.

Overheid mag meer doen voor duurzame energie en vooral sneller

De huidige inspanningen van de overheid worden kritisch beoordeeld. Ongeveer vier op de tien Nederlanders (39%) vindt dat de overheid te weinig maatregelen neemt om klimaatverandering tegen te gaan; een kleine minderheid (14%) vindt dit niet. Circa de helft van de Nederlanders (49%) vindt dat de overheid te traag is met het nemen van maatregelen; een tiende (10%) vindt van niet.

Bezorgdheid over inzet nieuw kabinet voor duurzame energie, vooral over te weinig inzet

Iets minder dan de helft van de Nederlanders (46%) is bezorgd over de maatregelen van een nieuw kabinet het gebied van duurzame energie: een derde (34%) over het nemen van *te weinig* maatregelen en een tiende (12%) juist *te veel*. De meeste kiezers vinden niet dat de partij waarop zij stemden bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen te weinig doet tegen klimaatverandering.

Nieuw kabinet moet meer voor windenergie doen dan huidige kabinet heeft gedaan

Zeven op de tien Nederlanders (70%) is er voorstander van meer gebruik te maken van windenergie om in onze energiebehoefte te voorzien. Het draagvlak is groter voor windparken in de Noordzee (61%) dan op land (39%). Meer dan de helft (56%) vindt dat een nieuw kabinet meer maatregelen moet nemen om windenergie in Nederland te stimuleren dan dat het huidige demissionaire kabinet heeft gedaan. Ruim vier op de tien kiezers (43%) vindt dat de eigen partij het stimuleren van windenergie in Nederland prioriteit moet geven. Een kwart (26%) is bereid via de eigen energierekening extra te betalen voor windenergie.

Ook veel steun voor windenergie bij achterban PVV, VVD en CDA

Opvallend is dat ook een groot deel van de achterban van politieke partijen met een minder 'groen' profiel, vindt dat het nieuwe kabinet meer moet doen voor windenergie dan het huidige kabinet heeft gedaan. Van de ondervraagde PVV-stemmers wenst 46% meer inspanningen op windenergie te wensen van het nieuwe kabinet, van de VVD-stemmers 49% en van de CDA-stemmers 54%. Een iets kleiner maar nog steeds substantieel deel van de ondervraagde achterban van deze partijen vindt ook dat hun eigen partij het stimuleren van windenergie prioriteit moet geven (PVV 30%, CCD 39% en CDA 45%), tegenover een nog kleinere groep die dit niet vindt (PVV 20%, VVD 15% en CDA 9%); de rest van hun kiezers heeft geen uitgesproken mening.

Resultaten

Leeswijzer

Hieronder worden de resultaten van de totale bevolking tussen 18 en 75 jaar weergegeven, gebaseerd op een ruime steekproef van 822 personen. Daarnaast gaan we in op de resultaten van stemmers op verschillende politieke partijen bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezing (maart 2017). Omdat de steekproefomvang per partij kleiner is (tenminste n=107) geldt voor deze resultaten een ruimere nauwkeurigheidsmarge en moeten ze als indicatief gezien worden (zie ook de onderzoeksverantwoording verderop).

Alleen als er relevante significante verschillen optreden tussen een specifieke partij en de rest van de bevolking worden deze bij de grafiek getoond. In het geval van vragen met antwoordschalen (zoals de vijfpuntschaal sterk tegenstander tot sterk voorstander) gaan we alleen in op resultaten voor specifieke partijen als het gemiddelde op de schaal (bijvoorbeeld 3,1) significant verschilt van de andere partijen. Voor de leesbaarheid vermelden we daarbij echter geen gemiddelden, maar alleen percentages (zoals 71% is voorstander).

Geaggregeerde percentages (bijvoorbeeld de som van de percentages voorstander en sterk voorstander) die we in de tekst noemen, kunnen soms iets (1 procentpunt) afwijken van de som van de onderliggende percentages in de grafiek. Dat komt door afrondingsverschillen.

1.1 Duurzame energie

Dit hoofdstuk gaat over het draagvlak voor duurzame energie en de gewenste inspanning van de overheid en politieke partijen voor het stimuleren van duurzame energie. Duurzame energie hebben we in de vragenlijst gedefinieerd als energie die is opgewekt op een milieuvriendelijk manier en die onuitputtelijk is, zoals windenergie, zonne-energie, energie uit waterkracht en energie uit biomassa uit duurzame bronnen (zoals resten uit FSC hout, snoeihout en gft-afval).

1.1.1 Draagvlak algemeen

Ruime meerderheid Nederlanders voorstander van meer gebruik duurzame energie

Zeven op de tien Nederlanders (71%) is voorstander van meer gebruik van duurzame energie om in onze energiebehoefte te voorzien in Nederland. Een kwart (25%) staat hier neutraal tegenover of heeft geen mening. Slechts een klein deel (4%) is tegenstander van meer duurzame energie.

In hoeverre ben je er een voorstander of een tegenstander van dat we, om in onze energiebehoefte te voorzien in Nederland, meer gebruik gaan maken van duurzame energie? (n=822)

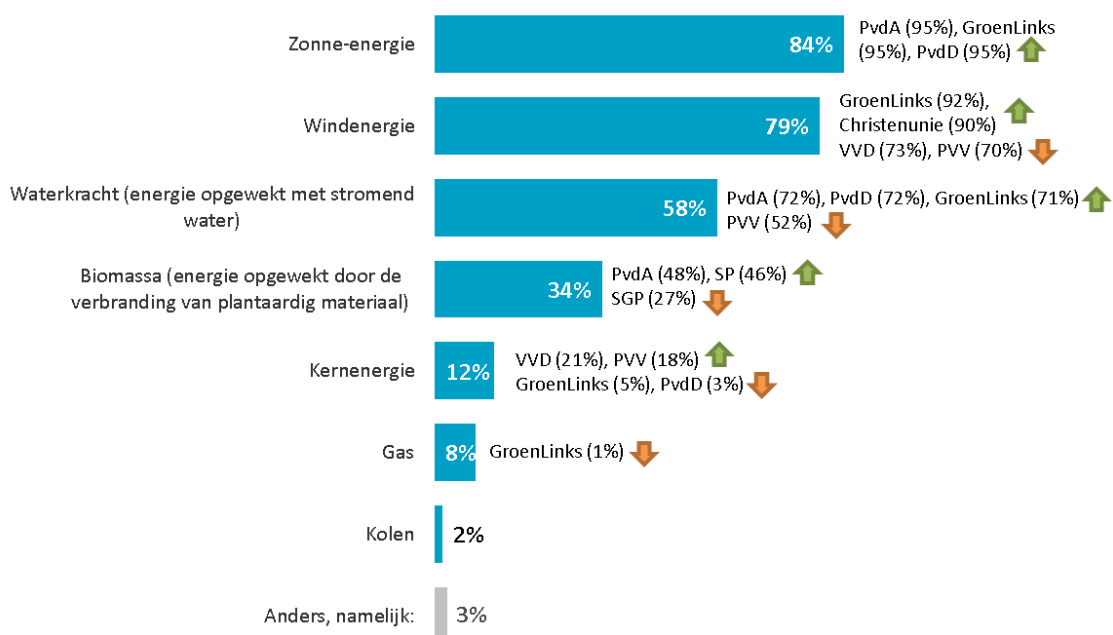

Voorstanders PvdD 94%, GroenLinks 91%, PvdA 86% ↑
Voorstanders PVV 65% ↓

Met name steun voor meer energie uit zon en wind

Circa acht op de tien vindt dat we in de toekomst in Nederland vooral gebruik moeten gaan maken van zonne-energie (84%) en windenergie (79%). Voor gas (8%) en kolen (2%) is het draagvlak zeer klein.

Welke energiebronnen vind je dat Nederland in de toekomst vooral moet gaan gebruiken voor de elektriciteitsproductie? (n=822)

Zorgen om klimaatverandering; niet stoppen met investeren in duurzame energie

Circa de helft van de Nederlanders (52%) maakt zich zorgen over klimaatverandering. Ongeveer een derde (33%) is neutraal of heeft geen mening. Een kleine minderheid (14%) maakt zich geen zorgen over klimaatverandering.

Het draagvlak voor investeren in duurzame energie is dan ook groot. Een grote meerderheid (66%) vindt dat er in Nederland niet gestopt moet worden met investeren in duurzame energie. Slechts 5% vindt dat er wel moet worden gestopt.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen? (n=822)

Ik maak me zorgen om klimaatverandering

We moeten in Nederland stoppen met investeren in duurzame energie

■ Zeer oneens ■ Oneens ■ Niet eens, niet oneens ■ Eens ■ Zeer eens ■ Weet niet/geen mening

Maakt zich zorgen: PvdD 85%, GroenLinks 84%, PvdA 77%	↑
Maakt zich zorgen: PVV 46%, VVD 42%	↓
Niet stoppen met investeren: GroenLinks 88%, PvdD 88%, PvdA 85%, ChristenUnie 81%, D66 82%	↑
Niet stoppen met investeren: PVV 47%	↓

1.1.2 Gewenste inspanningen door de overheid

De overheid mag meer doen voor duurzame energie en vooral sneller

Ongeveer vier op de tien Nederlanders (39%) vindt dat de overheid te weinig maatregelen neemt om klimaatverandering tegen te gaan. Circa de helft (47%) staat er neutraal in of heeft hierover geen mening. Een kleine minderheid (14%) vindt niet dat de overheid te weinig maatregelen neemt.

Over het tempo waarin de overheid maatregelen neemt, zijn Nederlanders nog iets kritischer. Circa de helft van de Nederlanders (49%) vindt dat de overheid te traag is met het nemen van maatregelen. Een klein deel (10%) vindt de reactie van de overheid niet te traag.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen? (n=822)

De Nederlandse overheid is te traag in het nemen van maatregelen voor duurzame energie

De Nederlandse overheid neemt te weinig maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan

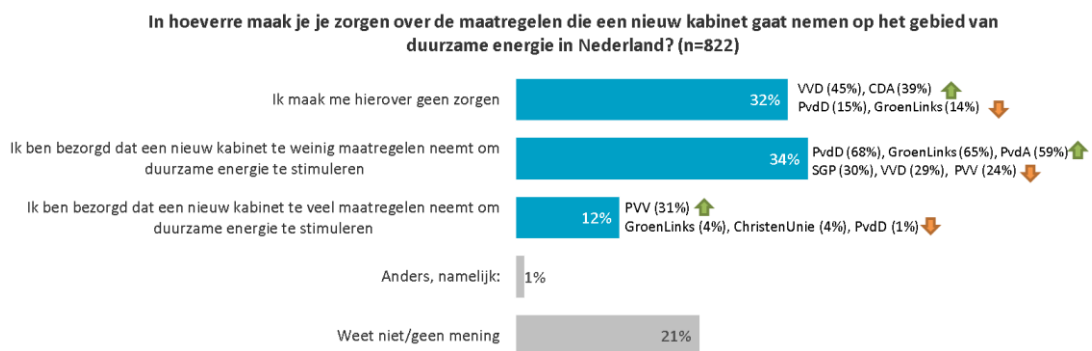
■ Zeer oneens ■ Oneens ■ Niet eens, niet oneens ■ Eens ■ Zeer eens ■ Weet niet/geen mening

Te traag met maatregelen: PvdD 86%, GroenLinks 77%, PvdA 75%, SP 69%	↑
Te traag met maatregelen: PVV 43%, VVD 39%, SGP 39%	↓
Te weinig maatregelen: PvdD 77%, GroenLinks 71%, PvdA 63%	↑
Te weinig maatregelen: PVV 36%, SGP 32%, VVD 27%	↓

1.1.3 Gewenste inspanning door nieuw kabinet en politieke partijen

Helpt Nederlanders bezorgd over maatregelen nieuw kabinet, meestal over een tekort hieraan

Tijdens de onderhandelingen voor een nieuw kabinet tussen VVD, CDA, D66 en Groen Links – toen dit onderzoek werd uitgevoerd - gaf ongeveer een derde van de Nederlanders (32%) aan niet bezorgd te zijn over de maatregelen die een nieuw kabinet gaat nemen om duurzame energie te stimuleren. Iets minder dan de helft (46%) is wel bezorgd: een derde (34%) over dat een nieuw kabinet *te weinig* maatregelen zal nemen om duurzame energie te stimuleren en een tiende (12%) juist *te veel*. Ongeveer 21% van de Nederlanders heeft hier geen mening over.

Kleine minderheid kiezers vindt dat eigen partij te weinig doet tegen klimaatverandering

Nederlanders zijn verdeeld in hun vertrouwen dat de partij waarop ze stemden bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen voldoende doet om klimaatverandering tegen te gaan: 14% vindt dat hun partij te weinig doet, 36% vindt dit niet en 49% is neutraal of weet het niet.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen? De partij waarop ik heb gestemd bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen doet er te weinig aan om klimaatverandering tegen te gaan (indien gestemd bij afgelopen Tweede Kamerverkiezingen, n=633)

Mijn partij doet te weinig: PvdA 23%, VVD 19%, CDA 16%, PVV 16% ↑
 Mijn partij doet te weinig: PvdD 10%, GroenLinks 2%, ChristenUnie 6% ↓

2.1 Windenergie

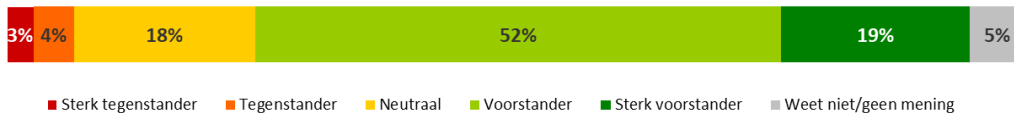
Dit hoofdstuk gaat over het draagvlak voor windenergie en de gewenste inspanning van de overheid en politieke partijen voor het stimuleren van windenergie.

1.2.1 Draagvlak algemeen

Nederlanders zijn grote voorstanders van windenergie

Zeven op de tien Nederlanders (70%) is er voorstander van meer gebruik te maken van windenergie om in onze energiebehoefte te voorzien. Een kwart (23%) geeft aan neutraal te zijn of daar geen mening over te hebben. Slecht 7% is tegenstander van het meer gebruiken van windenergie.

In hoeverre ben je er een voorstander of een tegenstander van dat we, om in onze energiebehoefte te voorzien in Nederland, meer gebruik gaan maken van windenergie? (n=822)

Voorstanders GroenLinks 86%, PvdD 85%, PvdA 81%, SP 78% ↑
Voorstanders SGP (67%), PVV (58%) ↓

Met name voor wind op zee bestaat veel draagvlak

Meer dan de helft van de Nederlanders (61%) is voorstander van windparken in de Noordzee. Ongeveer een derde (31%) staat neutraal tegenover windparken op zee of heeft er geen mening over. Slechts 9% is tegenstander van windparken op zee.

Voor windparken op land is het draagvlak iets kleiner. Vier op de tien (39%) is daar voorstander van, 46% staat hier neutraal tegenover of heeft geen mening en 15% is tegenstander.

In hoeverre ben je er een voorstander of een tegenstander van dat we meer gebruik gaan maken van de volgende mogelijkheden op het gebied van windenergie? (n=822)

Windparken in de Noordzee

Windparken op land in Nederland

■ Sterk tegenstander ■ Tegenstander ■ Neutraal ■ Voorstander ■ Sterk voorstander ■ Weet niet/geen mening

Voorstanders op zee GroenLinks 76%, PvdA 76%, D66 74%, SP 74%, PvdD 73% ↑
Voorstanders op zee PVV 55%, SGP 55% ↓
Voorstanders op land PvdD 57%, GroenLinks 54%, PvdA 49% ↑
Voorstanders op land VVD 34%, SGP 31%, PVV 31% ↓

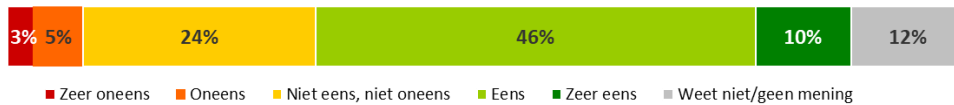

1.2.2 Gewenste inspanning door nieuw kabinet en politieke partijen

Meerderheid wil van een nieuw kabinet grotere inspanning op windenergie

Meer dan de helft van de Nederlanders (56%) vindt dat een nieuw kabinet meer maatregelen moet nemen om windenergie in Nederland te stimuleren dan dat het huidige, demissionaire kabinet heeft gedaan. Ruim een derde (36%) staat hier neutraal tegenover of heeft geen mening. Slechts 8% is het hier niet mee eens.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen? Het nieuwe kabinet moet meer maatregelen nemen om windenergie in Nederland te stimuleren dan het huidige (demissionaire) kabinet heeft gedaan (n=822)

Meer maatregelen nieuw kabinet: GroenLinks 79%, PvdD 78%, SP 74%, PvdA 68% ↑
Meer maatregelen nieuw kabinet: VVD 49%, SGP 49%, PVV 46% ↓

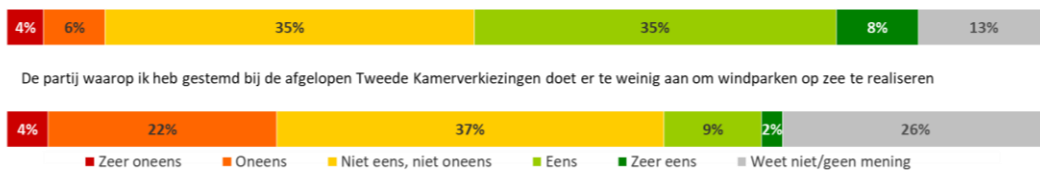
Groot deel kiezers wil dat eigen partij windenergie prioriteit geeft

Ruim vier op de tien kiezers (43%) vindt dat de partij waarop zij gestemd hebben bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen het stimuleren van windenergie in Nederland prioriteit moet geven. Bijna de helft (48%) staat hier neutraal tegenover of heeft geen mening. Een op de tien (9%) vindt niet dat hun partij het stimuleren van windenergie prioriteit moet geven.

Een op de tien (11%) kiezers vindt dat hun eigen partij te weinig doet om *windparken op zee* te realiseren. Ongeveer twee derde (63%) staat hier neutraal tegenover of heeft geen mening. Een kwart (26%) vindt niet dat hun partij te weinig doet op dit gebied.

In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen? (Indien gestemd bij afgelopen Tweede Kamerverkiezingen, n=633)

De partij waarop ik heb gestemd bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen moet het stimuleren van windenergie in Nederland prioriteit geven

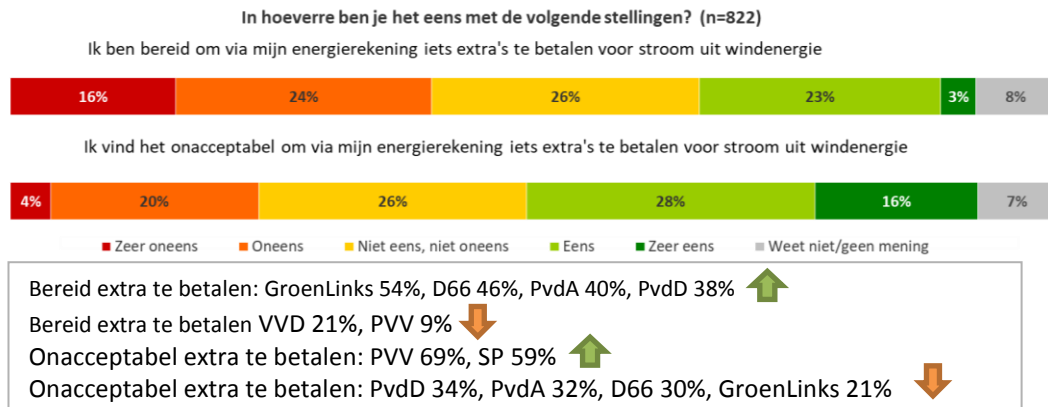

Stimuleren windenergie prioriteit eigen partij: GroenLinks 70%, PvdD 69%, PvdA 59% ↑
Stimuleren windenergie prioriteit eigen partij: PVV 30%, VVD 39%, SGP 34% ↓
Eigen partij doet te weinig voor windparken op zee: PvdA 22%, PVV 15%, CDA 14% ↑
Eigen partij doet te weinig voor windparken op zee: PvdD 13%, GroenLinks 3% ↓

1.2.3 Eigen bijdrage Nederlander in stimuleren windenergie

Minderheid bereid zelf meer te betalen voor duurzame energie

Hoewel Nederlanders massaal voorstander zijn van het stimuleren van windenergie, willen velen dit niet voelen in hun eigen portemonnee. Een kwart (26%) is bereid om via hun energierekening iets extra's te betalen voor stroom uit windenergie. Ongeveer een derde (33%) staat hier neutraal tegenover of heeft geen mening.

Onderzoeksverantwoording

Het onderzoek is uitgevoerd onder 1.282 Nederlanders tussen 18 en 75 jaar.

De totale resultaten zijn gebaseerd op een representatieve steekproef onder Nederlanders tussen 18 en 75 jaar (n=822). Deze steekproef is na weging representatief voor sociodemografische kenmerken (leeftijd, opleiding, geslacht, regio), sociaal-culturele oriëntaties (Mentality-milieus) en stemgedrag TK2017. De totale resultaten in dit rapport zijn gebaseerd op deze steekproef. Daarbij geldt een maximale onnauwkeurigheid van +/- 3,4 procentpunt.

Daarnaast is voor een aantal politieke partijen een boost uitgevoerd, zodat minimaal 100 stemmers voor deze partijen bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen zijn verkregen. Uitspraken in dit rapport over de achterban van partijen zijn steeds gebaseerd op minimaal 107 stemmers. Vanwege de geringere omvang van de steekproeven per partij dienen de resultaten nog wel als indicatief te worden opgevat (marge van maximaal +/- 9,5 procentpunt) en dus met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

Het veldwerk van het onderzoek vond plaats in de periode van 3 tot en met 11 mei 2017. In deze periode vonden de eerste onderhandelingen plaats voor een nieuw kabinet (door VVD, CDA, D66 en GroenLinks). Voor de dataverzameling is gebruikgemaakt van het Stempunt-panel van Motivaction (www.stempunt.nu) waar momenteel ongeveer 60.000 Nederlanders lid van zijn.

Motivaction is een onafhankelijk onderzoeksbureau, lid van de MOA en maakt deel uit van de Research Keurmerkgroep.